

міокарді (серцевому м'язі) і в подальшому забезпечує більш ефективну діастолу (розслаблення і заповнення серця)”.
Таким чином, об'єктивні результати обстеження з використання проби Кушелєвського можливі, за умов побудови індивідуальних кривих залежності тиску в порожнині лівого шлуночка від об'єму. Таки діаграми необхідно будувати для кожного обстежуваного, наприклад, за методикою [5]. Необхідно дотримуватись обмежень при визначенні максимальних фізичних навантажень. Перевищення $P > P_{\max}$ (рис.1) не допустимо – шлуночок входить в режим роботи коли його ККД спадає, і досить швидко, при цьому криві $P_{\text{діаст.}}$ і $P_{\text{сіст.}}$ перетинаються в одній точці і вигнання крові з лівого шлуночка переривається.

Висновок.

Поставлену задачу удосконалення способу Кушелєвського для тестування фундаментального стану організму людини вирішують, виходячи з того, що оптимізація тестування може бути досягнута за рахунок правильного вибору діапазону зовнішнього навантаження обстежуваного. Бажано, щоб зовнішнє навантаження забезпечувало роботу лівого шлуночку в якості насосу в режимі максимальної продуктивності.

1. Бекас О. О. Фізична підготовка юних спортсменів : навч. посібник / Бекас О. О., Паламарчук Ю. Г. – Вінниця : ВНТУ, ГНК, 2014. – 152 с.
2. Чоговадзе А. В. Врачебный контроль в физическом воспитании и спорте / Чоговадзе А. В., Круглый М. М. – М. : Медицина, 1976. – 176 с
3. Комадел Л. Физиологическое увеличение сердца / Комадел Л., Барта Э., Кокавец М. – Братислава : Изд-во Словацкой академии наук, 1968. – 288 с
4. Робинсон Т. Активная диастола сердечного сокращения / Робинсон Т., Фэктор С. М., Зонненблик Э. Г. // В мире науки, (Scientific American). –1986. – № 8. – С. 48–57.
5. Чибисов В. И. Построение диаграммы работы левого желудочка (на примере нагрузок хортингистов) : збірка наукових праць / Чибисов В. И., Рейдерман Ю. И. – К., 2015. – Вип. 3. – С. 150–156.

References:

1. Bekas, O.O. and Palamarchuk, Yu.H. (2014), *Fizychna pidhotovka yunykhn sportsmeniv* [Physical training of young athletes]. Navch. posibnyk. Vinnytsia, Ukraine.
2. Chohovadze, A. V. and Kruhlyi, M.M. (1976), *Vrachebnyi kontrol v fyzycheskom vospytanyu y sporte* [Medical control in physical education and sport] Medicine, Moscow Russia.
3. Komadel, L., Barta, A. and Kokavets, M. (1968), *Fyzyolohycheskoe uvelychenye serdtsa* [Physiological enlargement of the heart] Bratislava, Slovakia.
4. Robynson, T., Faktor, S.M. and Zonnenblyk, A.H. (1986), *Aktyvnaia dyastola serdechnoho sokrashcheniya* [Active diastole of cardiac contraction] Scientific American, no. 8, pp. 48–57.
5. Chybysov, V.Y. and Reiderman, Yu.Y. (2015) “Uilding a diagram of the work of the left ventricle”, *Zbirka naukovykh prats*, Kyiv, vol 3, pp. 150–156.

УДК 37.091

*Андрій Шпільчак, Ганна Презлята,
Інна Ткачівська, Любомир Дутка*

УПРАВЛІННЯ САМООСВІТНЬОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Останнім часом набула актуального значення ідея безперервної освіти, як чинник професійного зростання, самовдосконалення педагогічних кадрів.

Особливе місце у забезпеченні освітньої неперервності посідає післядипломна освіта, яка визначається, як спеціалізована система перманентного професійного зростання вчителів.

Спрямованість сучасної парадигми післядипломної освіти на самовдосконалення, самореалізації, саморозвиток педагога; створення умов для прояву і формування креативності; активізацію інноваційної діяльності у педагогічному середовищі; ампліфікацію нововведень, прогресивного педагогічного

досвіду; оптимізацію реформуючих чинників в умовах сучасної школи переконливо доводить, що провідна роль у цьому процесі належить самому фахівцеві його самоосвітньої діяльності.

Однак аналіз науково-методичних джерел, наші спостереження дозволили виявити суперечності між актуальністю потреби самоосвіти учителя фізичної культури та відсутністю управлінського супроводу, недостатнього як моніторингового так і науково-методичного забезпечення. Бракує ґрунтовних досліджень щодо розкриття зворотного зв'язку між педагогом, що обумовлює актуальність подальшого дослідження піднятої проблеми.

Узагальнення вчених та методичних служб системи післядипломної освіти спонукали до розроблення стратегії управління самоосвітньою діяльністю учителів фізичної культури, яка передбачає: управлінський алгоритм, самоосвітні етапи, керівництво підвищення професійної компетентності вчителя у між курсовий період та під час підготовки його до атестації, що буде використовуватись в подальших дослідженнях.

Ключові слова: самоосвіта, управління, учитель фізичної культури, післядипломна освіта.

Recently acquired actual value of the idea of lifelong learning as a factor of professional growth, self-improvement teachers.

A special place in ensuring educational continuity holds postgraduate education, which is defined as a specialized system of permanent professional development of teachers.

Direction of the modern paradigm of postgraduate education to self-improvement, self-realization, self-development of the teacher; Creation of conditions for manifestation and formation of creativity; Activization of innovative activity in the pedagogical environment; Amplification of innovations, progressive pedagogical experience; Reforming optimization factors in today's schools proves that the leading role in this process belongs to the specialist it self education.

However, analysis of scientific and methodological sources, our observations revealed contradictions between self urgency needs teacher of physical training and lack of management support, lack of a monitoring and methodological support. Out of fundamental research disclosure of feedback between teacher, hence the urgency of further research raised issues.

Synthesis of scientists and teaching services of postgraduate education led to the development of management strategies of self education activities teachers of physical education, which includes: management algorithm, self education stage, management improvement of professional competence of teachers in between the course period and while preparing it for certification to be used in future Researches.

Key words: self-education, management, teacher of physical culture, postgraduate education.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Сучасні умови жорсткої конкуренції на ринку освітніх послуг вимагають від учителя фізичної культури високого професіоналізму, важливою особливістю якого є здатність до реалізації основних концептуальних положень нормативно-правових документів з фізичної культури з опорою на раціональну інтеграцію загальноосвітніх, дидактичних та професійно-зорієнтованих знань, умінь і практичних навичок [17, 18, 22, 24].

Важлива роль в управлінні цим процесом відводиться методичним службам системи післядипломної освіти, головною метою якої є приведення професійної компетентності вчителя фізичної культури у відповідність з визначеними стандартами, що передбачає розвиток їхнього творчого потенціалу, педагогічної майстерності, підвищення інтелектуального та загальнокультурного рівня [6, 7, 10].

У контексті піднятої проблеми заслуговують на увагу думки сучасних вчених про те, що розвиток педагога має йти по всій площині його характерних особливостей, притаманних фахівцю фізичної культури, тобто утвердження його професійних якостей [8, 10, 21, 25]. При цьому у дослідженнях сучасників важлива роль відводиться проблемам формування спрямованості фахівців на педагогічну діяльність, яка передбачає: шанобливе ставлення до себе, до професії учителя фізичної культури, як носія загальної культури [11, 15, 22] та сприйняття шкільного курсу “Фізична культура”, як вагомого здоров'я формуючого засобу, утвердження навичок здорового способу життя у школярів [7, 20].

Мова йде про підтримку вчителя фізичної культури його власної зацікавленості у своїй професійній діяльності та у конкретному вираженні розуміння і прийняття самої суті педагогічної професії.

Ми мусимо глибше дивитися на процес становлення фахівця в його розвитку, бо не окремими заходами, але цілісною системою роботи з педагогічними кадрами можна сподіватись на успіх [24, 26, 28, 30].

На думку Л.Г.Карпової, Г.Наливайко, М.Г.Протасової, В.М. Руссол учителя треба спрямовувати на самовдосконалення, само актуалізацію, самореалізацію, саморозвиток доводячи необхідність власної участі у цьому процесі.[13, 19, 22, 24].

Т.М. Хлебнікова, Г.С. Цехністрова, Н.А. Фоменко наголошують, що вчителя необхідно ставити в умови оцінювання рівня власної професійної діяльності і розкривати нові горизонти його підвищення.[26, 27].

Поряд з тим у сучасного вчителя фізичної культури повинні бути доброзвичинені педагогічні здібності [8, 12, 15], де провідними вважаються:

- конструктивні – уміння визначити мету, завдання навчально-виховного процесу; проектувати діяльність учнів та власної професійної праці; підбирати адекватні засоби, методи і методичні прийоми, способи організації і форм навчальної, тренувальної діяльності, тощо [4, 9, 13];

- організаторські – організувати оздоровчу, навчальну та позакласну роботу з фізичного виховання, керувати власною діяльністю і поведінкою під час безпосередньої взаємодії з учнями на уроках і в позаурочних заняттях (розподіл робочого часу, інструктування, контроль, дозування навантажень, тощо) [2, 10, 18];

- комунікативні – полягають у встановленні ділових і неформальних особистих стосунків з окремими учнями і групами учнів; ділове спілкування з адміністрацією; контакти з державними і громадськими організаціями; налагодження зв'язків з батьками, меценатами тощо [9, 15, 16, 23];

- гностичні – передбачають обізнаність зі змістом і способами впливу на учнів на основі розуміння їх внутрішнього стану, вікових та індивідуальних особливостей [3, 6, 11].

У сучасних соціокультурних і соціально-економічних трансформацій особливого значення набуває модернізація освітніх парадигм, які спрямовані на використання інноваційних здоров'яформуючих технологій у процесі фізичного виховання підростаючого покоління.

Це зумовлює потребу безперервного професійного зростання спеціаліста фізичної культури, що є основним завданням системи післядипломної освіти. [7, 18, 20, 22, 24]. При цьому важлива роль відводиться самоосвітній педагогічній діяльності, яка на думку вчених активізує вчителя до постійного пошуку, сприяє формуванню звички професійного самовдосконалення [5, 19, 21, 26].

Таким чином аналіз методичних джерел з піднятої проблеми, переконливо доводить, що вплив самоосвітньої діяльності на процес професійного зростання сучасного вчителя фізичної культури обумовлює потребу розроблення стратегії управлінсько-методичного впливу у контексті розвитку творчого потенціалу педагога, його особистісного сходження до професійної компетентності та майстерності. Недостатність розробленості даної проблеми з позиції управлінського підходу зумовило тему нашого дослідження.

Мета дослідження – розробити стратегію управління самоосвітньою діяльністю учителя фізичної культури у системі післядипломної освіти.

Методи дослідження: аналіз нормативно-правових документів, узагальнення даних науково-методичної літератури, інтернет-ресурсів, планів роботи з учителями фізичної культури в системі післядипломної освіти.

Результати дослідження. Аналіз матеріалів наукових досліджень та спостереження дали можливість розглянути процес підвищення кваліфікації учителя фізичної культури в системі післядипломної освіти крізь призму управління його самоосвітньою діяльністю [19, 21, 24].

При цьому було виявлено циклічний характер управлінської діяльності і розроблено структуру процесу педагогічного управління, яка являє собою декілька послідовних етапів, зміст яких пов'язаний з підготовкою, здійснення та підбиттям підсумків діяльності, що повинно реалізуватись у п'ятирічному циклі, тобто у між атестаційний період.

Грунтовний аналіз літературних джерел дозволив розробити алгоритм управління підвищення компетентності учителя фізичної культури, основними елементами якого є: постановка цілі діяльності, формулювання задач, збір інформації про стан об'єкта управління, визначення завдань роботи, програмування та планування; організація діяльності і зв'язків, аналіз ходу процесу, його корекція, аналіз ефективності зробленого, визначення нових завдань (рис. 1) [4, 18, 26].

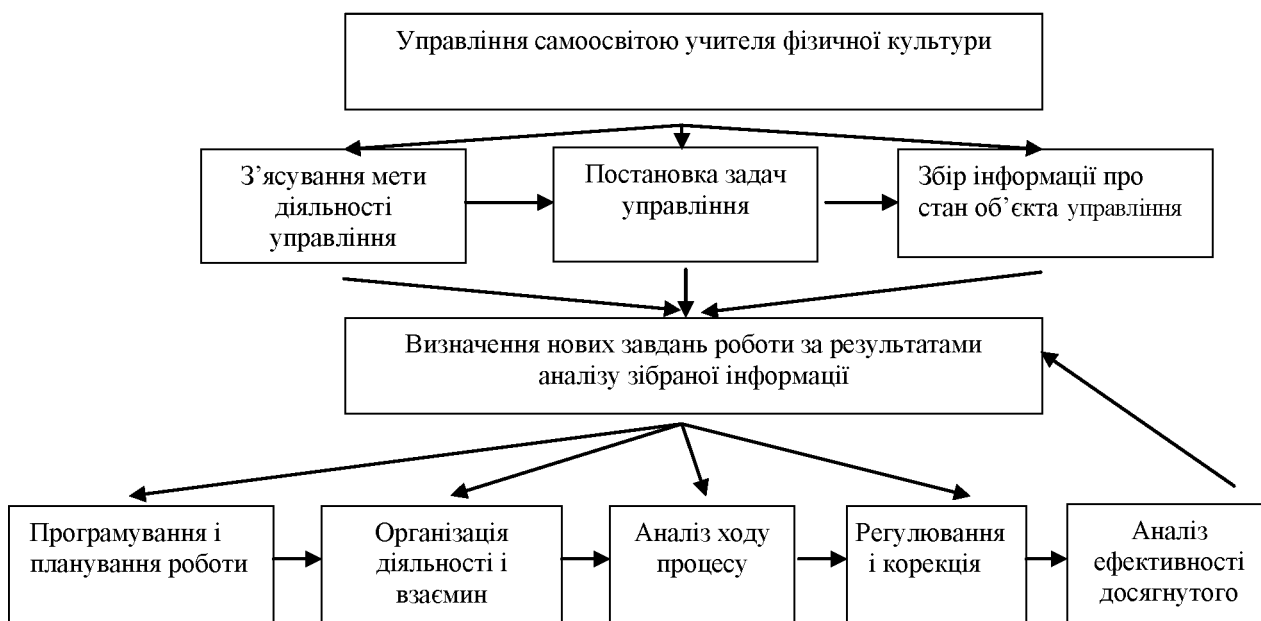

Рис. 1. Алгоритм управління самоосвітою учителя фізичної культури.

Як бачимо, управління підвищенням компетенції, як і будь-яке управління взагалі, має циклічний характер і забезпечується на всіх етапах системи післядипломної освіти (школа, рай/міськ методичні об'єднання, форми методичної роботи на обласному рівні, курси, семінари тощо). Розглянемо більш детально основні етапи цього циклу, у контексті самоосвітньої діяльності вчителя (рис. 2).

Перший етап – інформаційно-аналітичний (діалогічний) на думку вчених, повинен передбачати збір і аналіз нормативно – правових вимог, які ставляться до вчителя фізичної культури, інформації з питання підвищення компетентності рівня професійної готовності [17, 27, 28].

На першому етапі, на нашу думку, заступникам директора школи з навчально-методичної роботи прислужиться розроблений нами план управління самоосвітою вчителів фізичної культури в умовах школи (табл. 1).

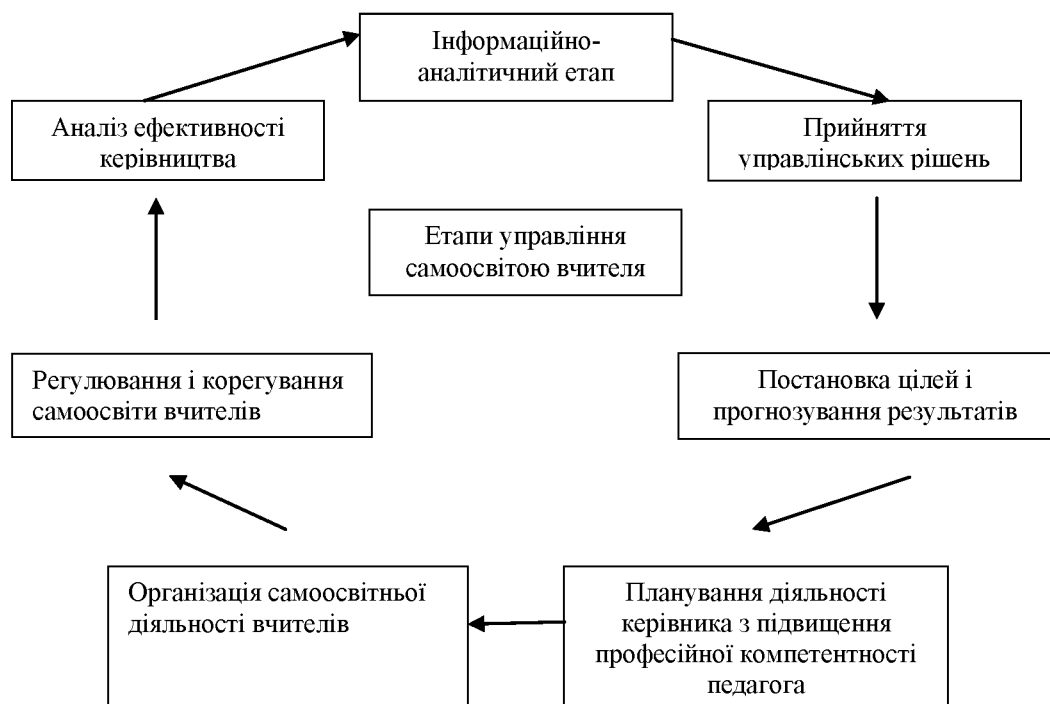

Рис. 2. Етапи управління самоосвітою вчителів фізичної культури в умовах школи.

На цьому ж етапі він дасть можливість скласти і скоординувати план індивідуальної самоосвітньої діяльності з учителем, враховуючи рівень його професійної компетентності, використовуючи різні форми (співбесіди з педагогом, відвідування й аналіз ефективності уроків фізичної культури, оздоровчих заходів, позакласних занять, творчі звіти педагога, тощо).

Таблиця 1

План управління самоосвітою вчителів фізичної культури в умовах школи

№з/п	Зміст заходів	Мета заходу	Результат
1	Збір інформації щодо організації самоосвіти	Аналіз основних інформаційних джерел, методичної літератури, документів, перспективних ідей	Скласти перелік основних джерел для інформування педколективу щодо реалізації оздоровчої функції освіти засобами фізичної культури
2	Створення плану науково-методичної роботи	Діагностування індивідуальних можливостей учителів фізичної культури	Надання допомоги у складанні індивідуальних планів самоосвіти
3	Створення системи семінарів тренінгів з питань фізичного виховання для педагогічного колективу	Підвищення професійної майстерності учителів фізичної культури	Втілення перспективних педагогічних ідей у шкільну практику фізичного виховання школярів
4	Організація обміну досвідом	Висвітлення надбань учителів фізичної культури школи	Індивідуалізація роботи з учителями
5	Проведення педагогічних рад	Узагальнення результатів роботи учителів школи, методичних об'єднань, творчих груп з проблем фізичного виховання	Удосконалення і конкретизація роботи

Систематична робота з учителем і професійний аналіз його діяльності, дадуть керівникам шкіл достатню кількість матеріалів для об'єктивної атестації кожного педагога на відповідний кваліфікаційний рівень. Для отримання такого роду інформації доцільно проводити тестування, опитування, анкетування тощо, метою яких є з'ясування як учителі організують свою самоосвіту і що заважає чи допомагає їм у цьому. Наші спостереження засвідчують, що обізнаність членів адміністрації з проблемами, над якими самостійно працюють вчителі (або потребують допомоги), дає їм змогу ефективніше планувати, організувати, контролювати цей процес.

Аналіз наукових досліджень [13, 19, 20, 24] переконливо доводять, що система методичної роботи у контексті оптимізації самоосвітньої діяльності з учителями, які атестуються, має базуватись на принципах рівнево-кваліфікаційної диференціації. Це особливо стосується шкільних методичних служб, які покликані створити найсприятливіші умови та надати допомогу педагогам щодо формування, вдосконалення навичок самоосвітньої діяльності (табл. 2).

Таблиця 2

Форми активізації самоосвітньої роботи вчителя фізичної культури під час підготовки до атестації

№з/п	Рівень кваліфікаційної категорії педагога	Форми роботи з педагогами в період атестації	
		Інституційні форми	Індивідуальні форми (методичний проект)
1	Спеціаліст, II категорія	Участь у міських, шкільних методичних заходах	Складання програми самоосвіти з проблеми, моделювання уроків та позакласних заходів
2	I категорія	Участь у роботі динамічних творчих груп, виступи з творчими звітами на засіданнях методоб'єднаннях, семінарах тощо.	I. Відвідування уроків II. Складання авторефератів з проблеми або творчих звітів (репродуктивний педагогічний досвід)
3	Вища категорія	Участь у роботі творчих груп, "круглого столу", фестивалів педагогічних ідей, методичного діалогу, конференцій	1. Складання авторських програм. 2. Створення навчально-методичного комплексу з проблеми. 3. Складання програми експериментальної роботи з проблеми. 4. Публікації.
4	Звання "Старший вчитель", "Вчитель методист"	Організація роботи молодого вчителя, участь у роботі творчої групи, участь у апробації навчально-методичного комплексу (підручників, посібників і т.д.)	5) Публікації в пресі, видавнича діяльність (посібники, брошури, підручники і т.д.). 6) створення матеріалів перспективного педагогічного досвіду з проблеми методом моделювання. 7) Організація роботи опорної школи, майстер-класу з проблеми.

На думку Г. Наливайко, Г.В. Презляти, оптимізація самоосвіти фахівців сприятимуть такі форми методичної роботи: систематичне консультування стосовно обраної проблеми для самоосвіти; допомога педагогу у визначенні слабких сторін у професійно-зорієнтованих знаннях, уміннях, навичках та якостях; надання рекомендацій з метою подолання виявлених труднощів; постійне інформування педагогів про

тематику, зміст, сутність передового досвіду, нових технологій, апробація нововведень; підготовка й видання методичних рекомендацій щодо актуальних проблем теорії і практики педагогіки, психології, методики викладання шкільного курсу “Фізична культура”, організація самоосвітньої діяльності.

Другий етап самоосвітньої діяльності вчителів на нашу думку має передбачати прийняття управлінського рішення щодо залучення їх до участі в роботі всіх ланок системи підвищення кваліфікації педагогів; визначення професійних запитів і потреб педагогів щодо професійного вдосконалення, з’ясування інтересів, бажання займатись у різних формах методичної роботи. На цьому етапі, на думку М.О.Кось, Л.Я.Набока, Г.Наливайко, методичним службам системи післядипломної освіти необхідно створити для педагогів ситуацію постійного самоаналізу та самооцінки власної праці, для набуття досвіду самоконтролю, аналізу власних досягнень і недоліків власної діяльності [15, 18, 19].

Наші спостереження за практичною діяльністю учителів засвідчують про те що учителя сьогодні потрібно заохочувати до власного професійного вдосконалення, ставлячи перед ним як соціальні, так і особистісні цілі (підвищення кваліфікаційної категорії, нагородження відповідними відзнаками, занесення досвіду роботи до власної картотеки передового педагогічного досвіду тощо).

Третій етап управління самоосвітою вчителя має спрямовуватись на постановку цілей і прогнозування результатів щодо підвищення компетентності вчителів, з’ясування з учителями їх бажань і важливих для них форм підвищення професійної компетентності.

На четвертий етап доцільно проводити планування діяльності адміністрації (особливо заступника директора з навчально-методичної роботи), у контексті залучення педагогів до професійного самовдосконалення у між курсовий період.

П’ятий етап передбачає – залучення педагогів до практичної діяльності: керівництво роботою методичних кабінетів, методичної ради, методичних об’єднань, творчих груп, організації занять семінарів за різними напрямками підвищення компетентності вчителів, обмін досвідом роботи.

На шостому етапі проводиться регулювання та коригування проведеної самостійної роботи, індивідуальна робота з учителями в напрямку розвитку їхньої професійної і громадської самосвідомості, опис власного досвіду роботи, рефератів, виконання передкурсів завдань

Сьомий етап (заклучний), передбачає аналіз результатів керівництва процесом підвищення професіоналізму вчителя, виявлення позитивного в цій роботі, корекція недоліків.

Таким чином, наші спостереження засвідчують, що наповнений конкретним змістом і формами управлінський цикл самоосвітньої діяльності педагога призводить до конкретних позитивних результатів, що спостерігається в умовах школи, де він працює.

Отже, висвітлення вище стратегічних засад управління самоосвітою вчителя фізичної культури та аналіз науково-методичних джерел з піднятої проблеми дозволили виділити такі принципові положення, які повинні братись до уваги методичними службами системи післядипломної освіти:

- всебічність змісту самоосвіти, її спрямованість на поглиблення знань з вікової психології, педагогіки, дисциплін медико-біологічного блоку, теорії та методики фізичного виховання, досягнення науки в галузі фізична культура, фізичне виховання різних верств населення;

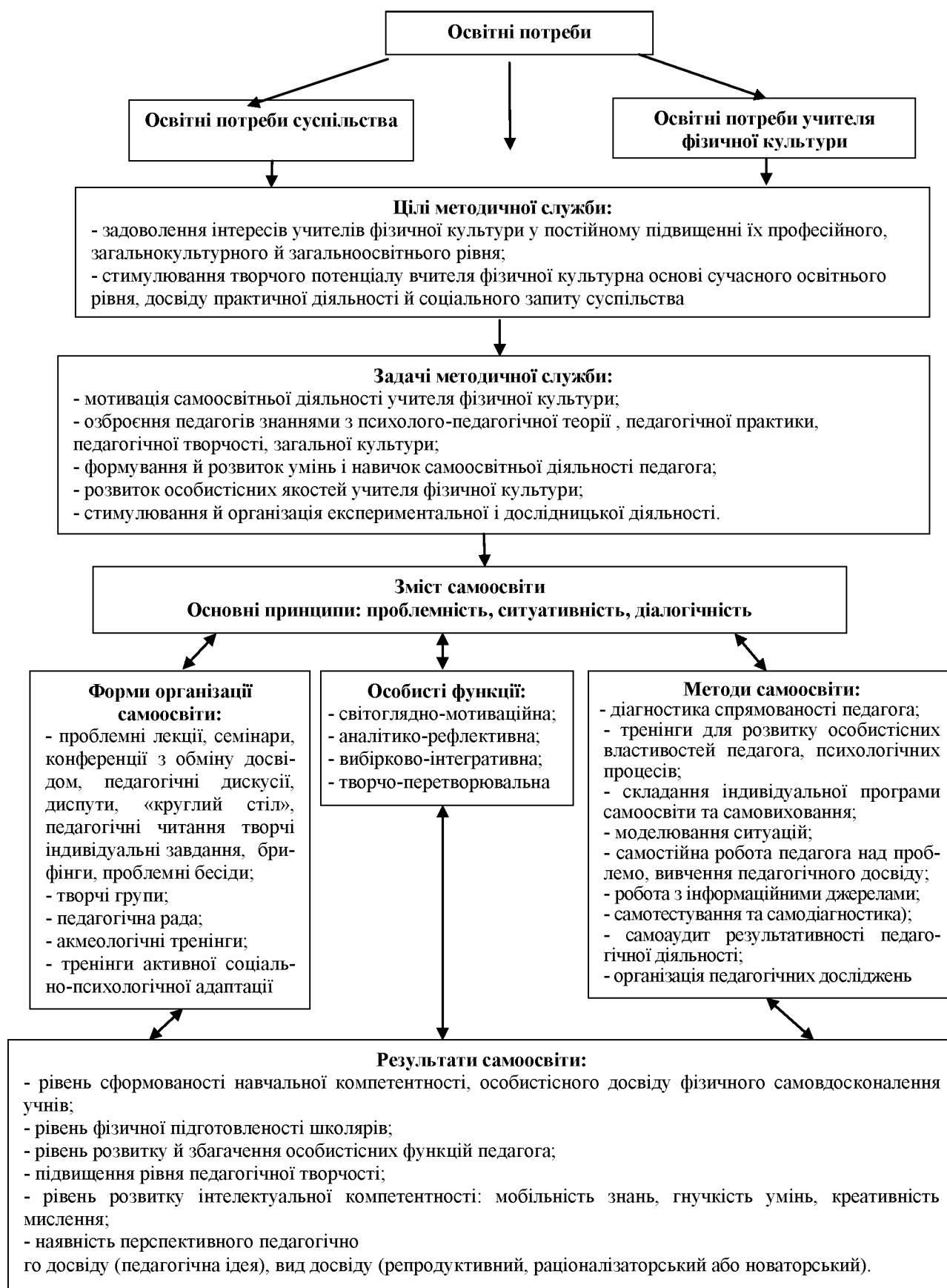

Рис. 3. Модель методичного управління самоосвітньої діяльності учителів фізичної культури.

- єдність у змісті освіти, вимог держави, директивних органів, завдань, що стоять перед шкільною фізичною культурою та особистих інтересів, потреб, труднощів учителя фізичної культури; взаємозв'язок змісту самоосвіти з колективними формами методичної роботи в школі проблемами над якими працює педагогічний колектив; зв'язок самоосвіти з критичним переосмисленням власного досвіду та застосування його наслідків у практичній діяльності;

- спрямованість самоосвіти не лише на власне збагачення, а також використання її результатів для підвищення професійного престижу педагогічного колективу;

- безперервність, послідовність та систематичність самостійної роботи з метою оволодіння інноваційними ідеями; контрольованість процесу самоосвіти вчителя з боку керівників шкіл та органів освіти.

Сьогодні у час швидкоплинних інформаційних потоків, учителю фізичної культури потрібно належна методична допомога, тобто створення максимально сприятливих умов для професійного зростання через продуктивну і привабливу систему видів і форми методичної роботи системи післядипломної освіти.

Висновки.

1. Ґрунтовний аналіз науково-методичної літератури, планів роботи з учителями фізичної культури системи післядипломної освіти дали можливість розробити модель управління їх самоосвітньою діяльністю (рис. 3), залучити його у процес самовдосконалення забезпечивши методичну допомогу на усіх рівнях зорієнтовану на конкретні цілі, кваліфікацію педагога, демонструючи нові горизонти його підвищення.

2. Самоосвіта педагога посідає чільне місце у його професійному зростанні і розглядається як система навичок свідомої самоорганізації, орієнтованість на власний прогрес, реалізацію потенційних можливостей під час визначення мети, проблемних завдань, об'єкта діяльності, шляхів розв'язання навчальних завдань та перевірка їх ефективності.

3. Управлінська роль методичних служб системи післядипломної освіти полягає у створенні практичних умов для самоосвітньої діяльності фахівця з метою прискорення трансформації перспективного педагогічного досвіду, інноваційних здоров'яформуючих технологій, творчого пошуку власних ефективних підходів до розв'язання проблем шкільного курсу "Фізична культура".

Перспективи подальших досліджень. Запропонована стратегія управління самоосвітньою діяльністю учителя фізичної культури буде покладена в основу розроблення та перевірки ефективності рівневих комплексно-цільових програм самоосвіти фахівців у п'ятирічному циклі, тобто на міжатастаційний період.

1. Алексюк А. М. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтеграції навчання / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков та ін. // Навч. посібник. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.
2. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш. А. Амонашвили. – Минск : Университетское, 1991. – 111 с.
3. Бех І. Д. Справедливість-несправедливість у міжособистісних взаєминах / І. Д. Бех // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 8. – С. 5–13.
4. Бойко А. Н. Теория и методика. Формирование воспитывающих отношений в общеобразовательной школе / А. Н. Бойко. – К. : Высшая школа, 1991. – 263 с.
5. Бумагіна О. Самоосвіта вчителів / О. Бумагіна // Завуч. – 2002. – № 36. – С. 4.
6. Гончаренко С. Гуманізація і гуманітаризація освіти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Шлях освіти. – 2001. – № 2. – С. 24–26.
7. Грибан Г. П. Теоретико-концептуальні аспекти формування методичної системи фізичного виховання / Г. Грибан // Фізичне виховання в сучасній школі. – 2012. – № 5. – С. 33–35.
8. Гриньова В. М. Педагогічна культура вчителя / В. М. Гриньова. – К. : Основа, 2004. – С. 108–113.
9. Ермакова І. В. Учебное взаимодействие педагога с учащимися как фактор их эмоциональной комфортности на уроке / И.В. Ермакова, Н. И. Поливанова, И. В. Ривина // Психологическая наука и образование. – 2004. – № 1. – С. 63–73.

10. Єрмола А. М. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами : навчальний посібник / А. М. Єрмола. – Х. : ТО “Гімназія”, 1999.
11. Зарецька І. Комунікативна культура як компонент педагогічної культури / І. Зарецька // Директор школи. Україна. – 2005. – № 3–5. – С. 149–157; 2005. – № 6–7. – С. 90–101.
12. Змеев С. И. Технология обучения взрослых / С. Змеев // Педагогика. – 1998. – № 7. – С. 43.
13. Карпова Л. Г. Сутність професійної компетентності вчителя / Л. Карпова // Проблеми підготовки студентської молоді до навчально-пізнавальної діяльності : зб. наук. пр. // Проблеми сучасного мистецтва і культури. – К. : Науковий світ, 2002. – С. 75–79.
14. Коломінський Н. Л. Психологія педагогічного менеджменту / Коломінський Н. Л. – К. : МАУП, 1996. – 176 с.
15. Коць М. О. Психолого-педагогічні засоби оптимізації здатностей майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії / М. О. Коць // Практична психологія та соціальна робота : науково-практичний освітньо-методичний журнал. – К., 2008. – № 2. – С. 49–61.
16. Кушнірук В. М. Гуманізація міжособистісних стосунків як умова запобігання конфліктів у педагогічному процесі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 “Педагогічна психологія” / В. М. Кушнірук. – К., 2000. – 19 с.
17. Мальона С. Б. Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури до правового забезпечення професійної діяльності : автореф. дисерт. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 – “Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення” / С. Мальона. – Львів, 2009. – 20 с.
18. Набока Л. Я. Культурологічний підхід до розвитку особистості педагога у системі післядипломної освіти / Л. Набока // Післядипломна освіта в Україні. – 2001. – № 1.
19. Наливайко Г. Керівництво самоосвітньою діяльністю вчителів / Г. Наливайко // Освіта і управління. – 1999. – Т. 3, № 3. – С. 192–197.
20. Олійник В. Проблеми реформування і розвитку післядипломної освіти / В. Олійник, А. Нікуліна // Післядипломна освіта в Україні. – 2002. – № 1.
21. Презлята Г. В. Самоосвіта в міжкурсовий період / Г. Презлята. – Івано-Франківськ, 2000. – 90 с.
22. Протасова Н. Г. Післядипломна освіта педагогів: зміст, структура, тенденції розвитку / Н. Протасова. – К., 1998. – 176 с.
23. Прядко Н. О. Формування психологічної готовності вчителя до регуляції взаємин між старшокласниками: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук.: спец. 19.00.07 – “Педагогічна та вікова психологія” / Н. О. Прядко. – К., 2006. – 20 с.
24. Руссол В. М. Професійний розвиток педагога в системі післядипломної освіти педагогів. Тенденції розвитку методичної роботи в системі післядипломної освіти педагогів / В. Руссол // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції.
25. Серeda І. О. Розвиток творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку в процесі фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кан. пед. наук / І. О. Серeda. – К., 2011 – 18 с.
26. Сігаєва Л. Є. Неперервна освіта в Україні: її складові і тенденції розвитку / Л. Сігаєва // Післядипломна освіта в Україні. – 2002. – № 2.
27. Хлебнікова Т. Н. Управління навчальною діяльністю / Т. Н. Хлебнікова. – Х. : Основа, 2013. – 221 с.
28. Цехмістрова Г. С. Управління в освіті та педагогічна діагностика / Г. С. Цехмістрова, Н. А. Фоменко. – К. : Слово, 2005. – 280 с.
29. Шалар О. Г. Діагностика професійної діяльності вчителів фізичної культури / Шалар О. Г. // Фізичне виховання в школах України. – 2009. – № 2. – С. 15–18.
30. Franzon S. Sozial Psychology / S. Franzon. – Madison ; Brown, 1996. – 631p.
31. Kreitner R. Organizational behavior / R. Kreitner, A. Kinisk. – Boston : Mass etc, 1998. – 670 p.
32. Peck R. F. and Tucker J. A. Research on teacher education, in Travers, R. (ed.) Second Handbook on Research in Teaching. – Chicago; Rand McNally, 1983.

References:

1. Aleksiuik A.M. (1993), *Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv v umovakh intefikatsii* [Organization of independent work of students in the context of learning integration], ISDO, Kyiv, Ukraine.
2. Amonashvyly Sh. A. (1991), *Lychnostno-humannaia osnova pedahohycheskoho protsesssa* [The personal and humane basis of the pedagogical process], Unyversytetskoe, Minsk, Belorussia.
3. Bekh I. D. (2006), “Justice-injustice in interpersonal relationships”, *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*, №8, pp. 5–13.
4. Boiko A. N. (1991), *Teoryia y metodyka. Formyrovanye vospytyvaiushchykh otnoshenyi v obshcheobrazovatelnoi shkole*, [Theory and methodology. Formation of upbringing relations in a comprehensive school], Vysshaia shkola, Kyiv, Ukraine.

5. Bumahina O. "Self-education of teachers", [Zavuch], № 36, pp. 4.
6. Honcharenko S. (2001), "Humanization and humanization of education", [Shliakh osvity], № 2, pp. 24–26.
7. Hryban H.P. (2012), "Theoretical-conceptual aspects of the formation of the methodical system of physical education", [Fizychnye vykhovannia v suchasni shkoli], № 5, pp. 33–35.
8. Hrynova V. M. (2004), *Pedahohichna kultura vchytelia* [Pedagogical culture of a teacher], Vydav. Hr. "Osnova", Kyiv, Ukraine.
9. Ermakova Y. V. (2004), "Educational interaction of the teacher with the students as a factor of their emotional comfort at the lesson", [Psykhologhycheskaia nauka y obrazovanye], № 1, pp. 63–73.
10. Yermola A.M. (1999), *Tekhnolohiia orhanizatsii naukovo-metodychnoi roboty z pedahohichnyimi kadramy* [Technology of organization of scientific-methodical work with pedagogical personnel], TO "Himnaziia", Kharkiv, Ukraine.
11. Zaretska I. (2005), "Communicative culture as a component of pedagogical culture", [Dyректор shkoly. Ukraina], № 3–5, pp. 149–157.
12. Zmeev S.Y. (1998), "Adult Education Technology", [Pedahohyka], № 7, pp.43.
13. Karpova L. H. (2002), "The essence of the professional competence of the teacher", *Problemy pidhotovky studentskoi molodi do navchalno-piznavalnoi diialnosti: Zb. nauk. pr.*, [Problems of contemporary art and culture], Kyiv, pp. 75–79.
14. Kolomynskiy N.L. (1996), *Psykholohiia pedahohichnoho menedzhmentu* [Psychology of pedagogical management], MAUP, Kyiv, Ukraine.
15. Kots M. O. (2008), "Psychological and pedagogical means of optimizing the ability of the future teacher to pedagogical interaction", [Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota: Naukovo-praktychnyi osvithno-metodychnyi zhurnal], № 2, pp. 49–61.
16. Kushniruk V. M. (2000), "Humanization of interpersonal relations as a condition for preventing conflicts in the pedagogical process", Thesis abstract for Cand. Sc. (Pedagogical psychology), 19.00.07, Kyiv, Ukraine.
17. Malona S. B. (2009), "Training of future specialists of physical culture for the legal provision of professional activity", Thesis abstract for Cand. Sc. (Physical Education), 24.00.02, Lviv National University, Lviv, Ukraine.
18. Naboka L. Ya. (2001), "Culturological approach to the development of the personality of the teacher in the system of postgraduate education", [Pisliadyplomna osvita v Ukraini], №1.
19. Nalyvaiko H. (1999), "Guide to self-educating teachers" [Osvita i upravlinnia], T. 3, № 3, pp. 192–197.
20. Oliinyk V., (2002), "Problems of Reform and Development of Postgraduate Education", [Pisliadyplomna osvita v Ukraini], №1.
21. Prezliata H. V. (2000), *Samoosvita v mizhkursovyi period* [Self-education in the intercultural period], Ivano-Frankivsk, Ukraine.
22. Protasova N.H. (1998), *Pisliadyplomna osvita pedahohiv: zmist, struktura, tendentsii rozvytku* [Postgraduate education of teachers: content, structure, trends of development], Kyiv, Ukraine.
23. Priadko N. O. (2006), "Formation of psychological readiness of the teacher to regulate the relationship between senior pupils", Thesis abstract for Cand. Sc. (Pedagogical and age psychology), 19.00.07, Kyiv, Ukraine.
24. Russol V.M. Profesiyniy rozvytok pedahoha v systemi pisliadyplomnoi osvity pedahohiv. Tendentsii rozvytku metodychnoi roboty v systemi pisliadyplomnoi osvity pedahohiv // Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii.
25. Sereda I. O. (2011), "Development of creative abilities of pupils of junior school age in the process of physical education", Thesis abstract for Cand. Sc. (Pedagogy), Kyiv, Ukraine.
26. Sihaieva L. Ye. (2002), "Continuing education in Ukraine: its components and development trends", [Pisliadyplomna osvita v Ukraini], № 2.
27. Khlebnikova T. N. (2013), *Upravlinnia navchalnoiu diialnostiu*, [Management of educational activity], "Osnova", Kharkiv, Ukraine.
28. Tsekhmistrova H.S. (2005), *Upravlinnia v osviti ta pedahohichna diahnostyka*, [Management in education and pedagogical diagnostics], "Slovo", Kyiv, Ukraine.
29. Shalar O. H. (2009), "Diagnosis of professional activity of teachers of physical culture", [Fizychnye vykhovannia v shkolakh Ukrainy], №2, pp. 15–18.
30. Franzon S. Sozial Psychology / S. Franzon. – Madison ; Brown, 1996. – 631 p.
31. Kreitner R. Organizational behavior / R. Kreitner, A. Kinisk. – Boston : Mass etc, 1998. – 670 p.
32. Peck R. F. and Tucker J. A. Research on teacher education, in Travers, R. (ed.) Second Handbook on Research in Teaching. – Chicago; Rand McNally, 1983.